

Australian Government

Fair Work
OMBUDSMAN

PALM

Pacific Australia Labour Mobility

Na Fair Work Ombudsman na veiqaravi soli wale ni Matanitu o Ositerelia me saumi kina nomu vakatataro baleta na kemu isau kei na nomu dodonu.

O nanuma ni lailai tiko na kemu isau se dua na ka e leqa? Na veivuke kei na ivakasala soli wale e kune vua na Fair Work Ombudsman.

Nomu veitaratara kei na Fair Work Ombudsman ena sega ni rawa ni leqa kina na nomu cakacaka se boko nomu visa.

Qiri mai ena **13 13 94**, se na **131 450** na Translating and Interpreting Service me dua kina na daunivakadewa. E rawa tale ga mo rai ina neitou veilawa ena [fairwork.gov.au/migrantworkers](https://www.fairwork.gov.au/migrantworkers).

Kevaka mada ga o osooso tiko qo, maroroya na itukutuku qo qai wilika malua.

Nomu dodonu e vanua ni cakacaka

- ▶ E Ositerelia, e tautauvata kece noda dodonu vakacakacaka, wili kina o ira na curuvania kei na vakavisa.
- ▶ Noda dodonu qo e taqomaki keda mai na leqa eso me vaka noda vakalolomataki, sagai se vakarerei e vanua ni cakacaka.
- ▶ E tabu nida wasei e vanua ni cakacaka ena vuku ni cava ga e tabu vakalawa, me vaka noda matatamata, roka, tagane se yalewa, itovo ni veivinakati, veivakasucumi, tagane se yalewa veimama, via tagane se yalewa, itovo ni tagane se yalewa, yabaki, lotu, bukete, veiqaravi vakavuvale, vakamau se sega, leqa vakayago se leqa ni vakasama, matanitu eda vu mai kina, lewe ni vetaicake se vetaira, rai vakapolitiki, se baleta eda donuya tiko (se sa donuya oti) na itovo voravora mai vale.
- ▶ E tabu tale ga ni sagai keda o taukei ni cakacaka baleta nida lewe ni unioni se da sa cakacakataka noda dodonu vakacakacaka, me vaka na kudru se livi.

Saumi

- ▶ E Ositerelia, e tu na lawa e lavaki kina na isau ni dui cakacaka.
- ▶ Na cakacaka kece o cakava mo saumi kina ena kena isau dodonu. So na gauna ena vakuri beka na kemu isau.
- ▶ Fair Work Ombudsman e rawa ni drau vaqaqa vata se donu na kemu isau se sega.

Na ivola ni veisaumi kei na vola itukutuku

- ▶ Ni o veisaumi oti, mo taura na kena ivola ni bera ni cava e dua na siga ni cakacaka.
- ▶ Na ivola ni veisaumi e volai kina na levu ni kemu isau kei na itukutuku bibi tale eso.
- ▶ Me vakaraitaki kina na ilavo cava so sa musu, wili kina na ivakacavacava kei na ilavo musu tale.
- ▶ E daumaka mo vakaivolataka vakataki iko nomu cakacaka e veisiga, wili kina na gauna ni tekivu kei na suka.

iLavo musu

- ▶ Nomu boso e tabu ni musuka vakaveitalia na kemu isau, e vica ga na vuna. Kena ivakaraitaki, e vakatarai ga ni o sa sainitaka na kena ivola, me yaga ga vei iko.
- ▶ E rawa ni o vakadonuya vei boso me musuka na kemu isau ni:
 - > vakadua ga se veigauna
 - > dei tu ga na levu ni ilavo se dau veiveisau.
- ▶ Se musumusua cava o vakadonuya nomu ivola ni veivakadonui me dusimaka na veika qo:

Musu vakadua	Musu e vei gauna
▶ levu ni ilavo e musu	▶ se dua tu ga na levu ni ilavo musu, se rawa ni dau veiveisau
▶ vu ni kena musu	▶ vu ni kena musu
▶ tikinisiga me musu kina	▶ levu ni ilavo me dau musu
▶ yacai koya ena taura na ilavo musu.	▶ tikinisiga eso me dau musu kina
	▶ yacai koya ena taura na ilavo musu.

- ▶ Ke sa vadonui tu ena veiyalayalati ni veisaumi me dau musu na ilavo se dua na veivakadonui sa vakaivolataki, cakacaka vakonitaraki, e tabu ni musuka e dua na ilavo o boso me yaga vua (se dua na wekana) qai sega na vuna vinaka.
- ▶ E vakatarai ga me veiveisau na levu ni ilavo e musu ke baleta na iyaya se veiqaravi e dau volitaka o boso ena nona bisinisi, se me saumi nomu vakayagataka na ka e taukena.
 - > E sega ni vakatarai na mataqali musu ilavo qori me saumi kina na iyaya se veiqaravi ena isau e sivia na kena era sauma na lewenivanua, se rawa ni voli na iyaya se veiqaravi qori ena isau vinaka cake.
- ▶ Ke vinakati me veisau na levu ni ilavo e musu, me dua na kena ivola vou mai na kena a volai taumada.
- ▶ **E tabu vei boso me vakasaurarataki iko mo musu ilavo, e rawa tale ga ni o vakasuka vakaivola nomu veivakadonui ena gauna cava ga.**

Lavaki me vakayagataki se saumi lesu na ilavo

- ▶ E tabu vei boso me lavaka mo vakayagataka nomu ilavo me yaga ga vua (se duatani tale) qai sega na vuna vinaka.

E so tale na itukutuku kei na iyaragi me yaga e vanua ni cakacaka

- ▶ Na sala ni fikataki isau (Pay Calculator) – mo kila kina se dodonu me vica na kemu isau ena fairwork.gov.au/PACT
 - ▶ iTukutuku vei kemuni na cakacaka ena tei senikau ena fairwork.gov.au/horticulture
 - ▶ Na Record My Hours app me volai kina nomu aua ni cakacaka – o rawa ni raica qori ena isema fairwork.gov.au/app
 - ▶ Vidio leleka ena nomu vosa e baleta na vanua ni cakacaka e Ositerelia ena fairwork.gov.au/storyboards
 - ▶ iTukutuku baleta na ilavo musu kei na veika e salavata ena fairwork.gov.au/deductions
 - ▶ Na itukutuku yaga baleta nomu dodonu vakacakacaka e kune ena Tekivutaki ni cakacaka ni o rai ena vuli ena computer ena (Starting a new job online course) fairwork.gov.au/learning
- Na iyaragi kece qo kei na vica tale e kune ena veilawa ena fairwork.gov.au/palm-scheme.